

Memoires

1989-A

**Willem
Oltmans**

PAPIEREN TIJGER

INHOUD

Inleiding	7
Amsterdam	9
Johannesburg	114

Bijlagen	173
Register	295

Anak anak uit Indonesië

In september 1983 was ik in de Ardennen op een conferentie over macht. Ik was uitgenodigd er een lezing te houden. Een van de andere sprekers bleek Willem Oltmans te zijn. Toen ik, op weg naar een vraaggesprek met o.a. Willem en ik, door het conferentiecentrum liep, welden de beelden van de *talkshow* van Jan Lenferink van een jaar daarvoor in mijn hoofd op. In het bijzonder het moment toen Willem opeens aan Jan vroeg: „Adoe, jongen heb jij mijn boek eigenlijk wel gelezen...?” waarop Jan wat verbaasd knikte en stotterde: „jij aaa.”

„Want uit alles wat je zegt blijkt dat jij het kennelijk helemaal niet hebt gelezen,” schreeuwde Willem. Toen Jan met zijn mond vol tanden naar zijn gast keek, viel Willem opnieuw keihard tegen hem uit: „Adoe, jongen ga je schoolgeld terughalen, jij hebt kennelijk alleen maar de achterkaft gelezen. Weet je wat... doe je huiswerk beter volgende keer, maar ik doe hier niet aan mee, aan die nonsens en stap op voor ik nog een woord met je wissel.” Zo gezegd, zo gedaan. Weg was Willem, pardoos van het podium verdwenen.

In de grote zaal, vlak voor het vraaggesprek trof ik Willem Oltmans aan, groots achter zijn kathedertorende. Ik kon het onmiddellijk met deze imposante persoonlijkheid vinden.

„Zo,” bulderde hij, nadat we aan elkaar waren voorgesteld, „waarachtig! De *Happy Hooker* toch, in levenden lijve?”

„Ja,” bevestigde ik met een Indisch accent, „en u moet ‘het beest met de geest’ zijn, die net als ik een *anak anak* uit Indonesië is?” Hiermee was het ijs voorgoed gebroken en bleef ik met Willem tot zijn dood de beste maatjes.

Eind jaren tachtig stelde ik hem voor om samen met mij een *talkshow* voor de buis te gaan doen. Toen het onderwerp ter sprake kwam hoe we die show zouden noemen stelde ik voor: *Hollander en Oltmans*, waarop hij me luidkeels pareerde met: „Daar komt niets van terecht, we maken er *Oltmans en Hollander* van.” Over een groot ego gesproken!

In de jaren negentig zocht ik hem diverse keren op in zijn keurige, maar bomvolle poppenhuisje in de Jordaan, aan de Westerstraat. Ik herinner me nog goed de eerste keer toen hij op een gure winterdag net was thuisgekomen van een stormachtige fietstocht naar de

■ supermarkt in de buurt. En ik hem voor de deur stond op te wachten. Zijn fiets waaide om en zijn mandje met eieren viel kapot. Al vloekende en tierende liep hij de trappen op omhoog, naar zijn appartement en even later wees hij me een enorme rij mappen aan in zijn gezellige kleine spotgoedkope plekje en riep uit: „Verdorie nog aan toe. Ooit zal ik weer in weelde kunnen leven als de regering mij eindelijk goed gaat betalen voor al die dagboeken. Dan zal ik weer een bediende hebben die de boodschappen doet en een mooi huis in plaats van deze armoede.”

We spraken vaak over zijn grote liefde Peter die in Zuid-Afrika woonde met zijn vriend Edwin, die daar bekendheid had gemaakt als travestie-cabaretier. Regelmatig kwamen zij op bezoek bij Willem in Amsterdam. Gelaten moest Edwin jarenlang toezien hoe Oltmans zijn ex nog steeds commandeerde en er duidelijk nog een intense liefdesband tussen die twee bestond. Willem deed meestal of Edwin lucht was. Ook Peter en Edwin werden goede maatjes met mij. Toen Willem zijn miljoenen binnenhaalde en twee verdiepingen van een monumentaal pand aan het Singel kocht sprak ik hen regelmatig.

Op een dag kwam mij ter ore dat Willem, die trouwens prachtige klassieke muziek op de piano ten gehore kon geven (wat hij zelden deed), smoorverliefd was geworden op een jeugdige deelnemer aan een langlopende televisieshow. Op de een of andere manier had deze schone jongeling het hart van Willem weten te veroveren en was al ras in zijn privéleven doorgedrongen, terwijl Oltmans zowaar piano voor hem speelde! Er werd beweerd dat de jongeling niet *gay* was, maar dat hij en zijn moeder, die boekhoudster was, zich behoorlijk in Willems privé- en zakenleven mengden. Het gerucht ging dat de twee trouwe gezellen van Willem Oltmans zich zorgen begonnen te maken dat deze jongeman op Oltmans geld aasde. Mijn advies werd ingeroepen hoe van dat joch af te komen, want Peter was al sinds jaar en dag officieel zijn enige erfgenaam.

Ik ben nog na de dood van Willem Oltmans vrienden gebleven van Edwin en Peter. Maar tijdens een gezellige lunch in Willems etage werd me duidelijk dat Peter zich al heel snel een flink stuk in zijn kraag dronk en de meest grove nonsens begon uit te kramen. Ik begreep dat beide mannen ieder dagelijks minimaal een fles whisky dronken en drie pakjes sigaretten rookten.

Willem Oltmans heeft nadat er bij hem darmkanker was geconstateerd en zijn levensverwachting nihil was, besloten euthanasie te plegen. Zijn grote liefde Peter stierf niet lang hierna.

RIP, Willem. *Tabeh*, Xaviera Hollander

1 januari 1989*Amerbos*

Het is 10:30 uur en ik zit al weer een uur te werken. Ik stuit op een bijzondere brief van mejuffrouw Buringh Boekhoudt uit 1966. Ik moet deze nu eens aan Beatrix sturen.¹

De koningin heeft in haar kersttoespraak gerectificeerd wat abusievelijk in de troonrede in september door haar werd verkondigd, namelijk: „Het land is de afgelopen jaren schoner geworden. Dat geldt met name voor lucht en water.” Premier Lubbers werd er met die tekst van beschuldigd dat hij Beatrix *public relations* liet bedrijven ten behoeve van het kabinet. In haar kerstrede, waar zij zelf de *auctrix intellectualis* van is, gaf zij meer haar eigen mening weer over de stand van zaken.² Hoe krijg je anno 1989 de woorden, „God gaf ons het vermogen te onderscheiden tussen goed en kwaad, en verantwoordelijkheid te dragen,” door de keel?

Er zijn onduidelijke passages in mijn brief aan Beatrix, maar ik heb geen zin er nog eens aan te beginnen.

Advocaat Boukema deelt mee naar aanleiding van zijn rappel vrijwel onmiddellijk een fax van ambassadeur Henk Herrenberg te hebben ontvangen dat Suriname de schuld aan mij van 70.000 gulden nu zal uitbetalen. Al op 23 december 1988 schreef Herrenberg dat de opdracht tot afdoening van die zaak was gegeven en binnen enkele dagen haar beslag zal krijgen. Godzijdank, dan is dat eindelijk afgewerkt.

Freek de Jonge heeft zijn lidmaatschap van de PvdA opgezegd: „(...) want met Wim Kok valt niets te doen.” Maar de conference op televisie en het geschreeuw daarbij van De Jonge is ook niet te harden.

2 januari 1989

Het boek van Jim Garrison blijft schokkend. De totale leugenachtigheid van de vs, de regering, de gerechtshoven, de samenleving in het algemeen, het is nauwelijks te geloven. En allemaal wentelden zij rond in het JFK-drama. Wat deed Edward

1 Zie bijlage 1.

2 *De Volkskrant*, 28 december 1988.

Kennedy besluiten, na wat zijn broers was overkomen, om in de politiek te blijven?

Ik belde met John Worries, vroeger bij *Elsevier*, nu bij Joop van den Ende. Hij vertelde reeds eerder overwogen te hebben een televisieshow met Xaviera Hollander te willen maken. Philip van Tijn zou haar redactie hebben moeten leiden. Toch durfde men het niet aan een proefuitzending van 80.000 gulden te laten maken. Ik vertelde dat we het samen met Carel Enkelaar alsnog wilden proberen. Hij zou erover nadenken.

Ik bereikte met de bewerking van mijn dagboeken tot *Memoires* februari 1966 en ik constateerde verbaasd dat Jan Cremer mij toen belde om geld te lenen. Wat bovendien heel vreemd is, is dat er tien pagina's weg zijn die over Werner Verrips handelden.

Hans van den Broek schuift de schuld in de paspoortaffaire af op de banken. Politici proberen koste wat het kost de schuld op anderen af te schuiven. Hoe komt het toch dat partijen als het CDA altijd weer superklootzakken en onbetrouwbare grote bekken als Luns, of Van den Broek naar voren schuiven? Trouwens, Max van der Stoep mag er ook wezen, als loopjongen voor de misdadige krachten in deze wereld.

Amsterdam - Rotterdam

Zit alleen op het balkon in de trein. Ik ben op weg naar John van Haagen en nam een scheerkwast mee. Ik zou best – *for old time's sake* – nog eens bij John willen slapen, maar niet in hetzelfde mandje waar hij altijd met Greet sliep.

Robert Sternberg schrijft: „Love is one of the most intense and desirable of human emotions. People may lie, cheat, steal, and even kill in its name – and wish to die when they lose it.”³ Ik interviewde Sternberg op Yale voor mijn boek *Over intelligentie* en herinner me hem ergens als koel en onthecht, niet echt geschikt om over dit onderwerp uit te wijden, al zal hij zijn klinisch onderzoek nauwkeurig hebben verricht.

3 januari 1989

John pikte me op het station op en trok meteen van leer. Hij had nagedacht hoe Xaviera en ik ons televisieprogramma zouden moeten benaderen. „Eerste onderwerp: wat voor vrouw zou de kroonprins moeten trouwen? Wat moet ze in huis hebben en op welk gebied. Hoe zou zij maatschappelijk geplaatst moeten worden? Dan nodig je Sonja en Wolkers uit. Je zou

3 Robert Sternberg, *The Triangle of Love*, Basic Books, New York, 1988.

ook Wolkers en een AIDS-patiënt kunnen uitnodigen, al dan niet in een terminale fase.”

Ik vroeg wat hij van Harry Mulisch dacht. „Mulisch is een schrijfmachinekunstenaar. Hij is een boekenverkoper. Wat maakt Mulisch een *must*? Het is de semi-intelligentsia, mensen die zichzelf als intelligentsia catalogiseren. Daarom verkoopt hij veel, want die sector is groot. Dat is het Mulisch-gebeuren. Wat maakt Wolkers Wolkers? Die joekel verklaarde oorlog aan zijn vader, een dominee.”

John adviseerde het televisiepubliek niet met platvloersheid te benaderen, maar altijd in gedachten te houden, dat televisiekijkers denkende wezens waren. „Laat ze meedenken, druk ze niet in de zeik, dat is zeer fundamenteel,” zei hij. Hij had genoteerd dat Freek de Jonge uit wanhoop over Wim Kok zijn lidmaatschap van de PvdA had opgezegd en noemde het „een laatste wanhopige poging als artiest te worden beschouwd.” Hij vervolgde: „Is het socialisme fout? Nee. Kapitalisme zal het nooit houden, want waar het kapitalisme het monopolie heeft, doen mensen afstand van hun fundamentele rechten. Bij kapitalisme gaat het om positie en macht en het principe ‘ik heb meer dan jij’. Wat voor mensheid zijn we aan het worden? We leven niet meer in grotten of geloven in het magische vuur. Nu geloven we in niets meer. Men weet dat men zelfs televisiereclame niet kan geloven. De jeugd van nu denkt zelf, terwijl Lubbers & co. niet alleen de jeugd maar een heel volk in de richting duwen waar het recht van de sterkst geldt.”

„De meeste arbeiders in de haven,” vervolgde hij „denken als ze ’s avonds thuiskomen over het bedrijf waar ze voor werken: sterf maar. Zij voelen geen enkele binding met het bedrijf. Bij de Graan en Elevator Maatschappij (GEM) was dit anders. Ieder van ons gaf zich 200 procent. Wij dachten thuis wel na over problemen die we op het werk hadden. Voor ons was het duidelijk: gaat het de GEM goed, gaat het ons ook goed.” Ik heb het altijd van groot belang beschouwd John rustig zijn hart te laten luchten om me enigszins een beeld te kunnen vormen van wat er leeft in andere delen van de bevolking waar we normaliter zo weinig contact mee hebben. Zo vond hij het prachtig dat Beatrix in haar kerstrede Lubbers en het hele stel te kakken had gezet „door wraak te nemen voor wat zij haar in de troonrede hadden laten zeggen. Zij is op die manier het morele geweten van de corrupte heren in Den Haag.”

Hij heeft zijn huis helemaal met houten lambriseringen vertim-